

6. ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และการละเล่นของไทยพื้นถิ่น

ประเพณี และพิธีกรรม

วัดใหญ่โพหักเป็นศูนย์รวมพิธีกรรมต่าง ๆ บ้านเรือนเป็นแบบชนบทไทยแท้ มีวัด มีท้องทุ่ง งานบุญ ประเพณีที่ยังถือปฏิบัติกันก็มี งานกฐิน งานบวช สังคมคนโพหักเป็นสังคมชานาโดยแท้ยังมีการขอแรงลงแขก กันอยู่และยังมีประเพณีต้อนรับแขกที่มาร่วมลงแรงอย่างละเมียดละไมคือ เจ้าภาพต้องต้อนรับขับสู้แขกด้วย อาหารการกิน โดยสื่อสารกับผู้มาร่วมลงแขกในท้องนาด้วยการปักเสาไม้ลวกไว้กลางทุ่งนามีธงผ้าแถบสีเป็น สัญลักษณ์ มีพุ่มตจากซึ่งข้าวไว้คอยสื่อความหมายว่าวันนี้มีอาหารอะไรเลี้ยงบ้าง ถ้าเลี้ยงเหล่าผู้จะอยู่ได้ตรงเป็น สัญลักษณ์ให้รู้ทั่วกัน

1) วิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

เมื่อชีวิตเริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา หมอตำแยจะตัดสายสะดือด้วยผ้าไหมฝ้าย อาบน้ำด้วยน้ำอุ่น วาง ทารกลงในกระดิ่ง ที่ปูด้วยเบาะและผ้าอ้อม แล้วจะเขย่ากระดิ่งให้เด็กร้อง พร้อมกับพูดว่า “ สามวันลูกผี สี่วัน ลูกคน ลูกของใครรับไปได้เน้อ ” ล่วงมาประมาณ 7 วัน จะมีพิธีเอาลงเปล ในเปลจะมีสมุดดินสอดำด้วยเชื่อว่า เมื่อเติบโตจะได้เป็นคนรักการศึกษาล่าเรียน ในช่วงเวลาที่แม่อยู่ไฟจะมีเพื่อนนำหนังสือกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย มาอ่านให้ฟัง การอ่านบทกวีนิพนธ์จะอ่านออกเสียงทำนองเสนาะ ตามลักษณะของบทกวีนั้น ๆ เมื่อ ทารกมีอายุเลย 1 เดือนขึ้นไป จะจัดให้มีพิธีโกนผมไฟ ไว้จุก ไว้เปีย ไว้กละ อายุ 7 – 11 ปี มีพิธีโกนจุกโกน เปีย ถึงอายุครบก็จะมีการบวชเป็นมหกรรมใหญ่ หมายถึงความสุข ความมีหน้ามีตาของพ่อแม่

พิธีโกนจุกโกนเปีย

รูปภาพจาก <http://www.m-culture.go.th/ilovethaiculture/index.php/2013-07-01-03-11-16/2013-08-07-06-47-01/item/ประเพณีโกนจุก-โกนเปีย>

2) การแต่งงาน

การแต่งงานเป็นการสร้างหลักฐานหรือการตั้งต้นชีวิตครอบครัวใหม่ ประเพณีการแต่งงานที่ถือปฏิบัติ สืบต่อกันมาจึงผูกพันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวโพหักโดยมีลำดับขั้นตอนต่างๆ ตามนี้

คนไทยที่บ้านโพหักมีประเพณีอย่างหนึ่งที่ทำสืบต่อกันมาแต่โบราณ และไม่พบว่ามีการปฏิบัติกัน ใน ท้องถิ่นอื่น ได้แก่ ประเพณีทำของอาสา

ประเพณีทำของอาสา เป็นขั้นตอนหนึ่งของประเพณีการแต่งงาน เมื่อชายหญิงคู่หนึ่งตกลงปลงใจว่า จะใช้ชีวิตร่วมกัน ฝ่ายชายจะส่งเจ้าแก้วไปสู่ขอ และเมื่อฝ่ายหญิงตอบรับ การหมั้นหมายจึงเกิดขึ้นก่อนที่จะถึง

การแต่งงานซึ่งกินเวลานานข้ามปีอันเป็นที่นิยมของชาวโพห์ก เป็นช่วงเวลาของการ “อาสา” คือ การที่ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติภารกิจใด ๆ ให้แต่ละฝ่ายพึงพอใจ ส่วนใหญ่มักเป็นการปฏิบัติของฝ่ายชาย โดยเฉพาะการ “ขันอาสา” ทำข้าวของเครื่องใช้กำนัลแก่ฝ่ายหญิง ตลอดจนลงแรงช่วยฝ่ายหญิงทำงานในนาและงานบุญ โดยมากจะเป็นเครื่องใช้ในการทำนา ของอาสานั้นจะต้องทำอย่างสวยงาม สดฝีมือนัก อาจทำเองหรือญาติพี่น้อง ช่วยกันทำ สำหรับผู้มีฐานะดีอาจนำของอาสาไปให้ฝ่ายหญิงหลายๆ อย่างก็ได้ แต่ของอาสาที่นิยมไปให้อาสากันได้แก่ งบอาสา พายอาสา ไถอาสา คราดอาสา กระจุงอาสา กระจาดอาสา เป็นต้น

ตะคาย เป็นการทาบตามโดยผู้ใหญ่ หรือผู้เฒ่าแก่ฝ่ายชายให้ทาบตาม หรือบอกให้ฝ่ายหญิงรู้ว่าจะมาสู่ขอ ฝ่ายหญิงจะรู้แต่จะยังไม่รับปากคำโดยจะอ้างว่า ขอเวลาปรึกษาหารือกัน หรือต้องถามลูกสาวก่อนว่า จะตกลงหรือไม่ จึงจะกำหนดการแต่งงานขึ้นในวันใด เดือนใด เมื่อฝ่ายหญิงตอบรับตกลงแล้ว จะเรียกสินสอดหรือ เรือนหอ ที่ฝ่ายชายจะต้องนำมาสำหรับแต่งงาน

การนำของอาสาไปให้แต่ละฝ่ายนั้น จะนำสิ่งของที่ต้องใช้ตามฤดูกาล โดยนับไล่เรียงตามเดือนอย่างไทยเช่น

เดือน 6 ฤดูแห่งการเริ่มทำนา ชายหนุ่มจะเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการทำนา เช่น คราด คันไถ พร้อมวัวไปช่วยครอบครัวฝ่ายหญิงทำนา อีกทั้งยังบรรจงสานกระจุงใบใหญ่ให้หญิงสาวใส่ข้าวไปกินในทุ่งนา อีกทั้งยังบรรจงสานกระจุงใบเล็กอีกหนึ่งใบสำหรับใส่ข้าวไปกินในทุ่งนา

เดือน 7 ฝ่ายชายจะชักชวนญาติสนิทมิตรสหายไปช่วยลงแขกไถนาให้ฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายหญิงจะเตรียมอาหารคาวหวานให้เลี้ยงดูแขกอาสา

เดือน 8 ถึงเดือน 11 ช่วงเวลาแห่งการทำบุญเข้าพรรษา หนุ่มจะบรรจงสานกระจาดหาบ พร้อมเหลาไม้คานหางหงส์อย่างสวยงามเพื่อให้สาวคู่หมั้นหาบสำหรับคาวหวานไปทำบุญที่วัด ระหว่างนี้ทุกวันพระฝ่ายสาวจะต้องตระเตรียมอาหารเผื่อไปถึงครอบครัวฝ่ายชายด้วย

เดือน 11 เข้าหน้ากฐิน ชายหนุ่มจะเตรียมหาเรือยาวไว้ให้หญิงสาวพายชักพระในเวลาเช้า สำหรับไม้พายนี้ชายหนุ่มจะบรรจงทำพายสลักเสลาตลอดลายสวยงามให้กับสาวเจ้าและทำงอบให้สาวสวมใส่ขณะนั่งพายเรืออย่างสุดฝีมือ เพราะงานนี้ถือได้ว่าเป็นการประกาศความเป็นคู่หมั้นระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวให้ชุมชนได้รับรู้อีกครั้งหนึ่ง

เดือน 12 ก่อนเกี่ยวข้าว สาวจะตอบแทนน้ำใจหนุ่มคนรักด้วยการทอผ้าขาวม้าหรือตัดเสื้อกางเกงใส่ตอนอาสามาลงแขกเกี่ยวข้าว

เดือนอ้าย เดือนยี่ เข้าหน้าเกี่ยวข้าว นวดข้าว ฝ่ายหนุ่มจะเกณฑ์คนมาช่วยลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว ฝ่ายสาวต้องเลี้ยงดูข้าวปลาอาหารเป็นการตอบแทน เมื่อชนข้าวเข้าลานหมดแล้วญาติทั้งสองฝ่ายจะนัดวันนวดข้าวเรียกว่า “ลานอาสา” ในระหว่างการนวดข้าวนี้หนุ่มสาวจะมีการร้องเพลงเกี่ยวกันอย่างสนุกสนาน

ในอดีตถ้าบ่าวสาวคู่นั้นในบ้านโพห์กแต่งงานอยู่กินกันโดยไม่ได้อาสา ชาวบ้านจะถือเป็นเรื่องน่าอับอาย คู่แต่งงานส่วนใหญ่จึงมีการอาสาก่อนแต่ง ยิ่งฝ่ายชายทำอาสาให้ฝ่ายหญิงได้แข่งขันเท่าไรก็ยิ่งเป็นหน้าเป็นตาให้พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายและเป็นเกียรติแก่คู่บ่าวสาวมากขึ้นเท่านั้น

การอาสาเป็นสิ่งที่ตั้งมั่นเบื้องต้นของการสร้างครอบครัวให้มั่นคงแข็งแรงและงอกงาม ด้วยชายคนที่จะมาเป็นผู้นำครอบครัวในอนาคตได้ผ่านการพิสูจน์ให้เห็นน้ำใจแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นเหมือนกุศโลบายให้ทั้งฝ่ายได้รู้จักซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันของอาสา เช่น กระจุง กระจาดทิ้งตามด้วยฝีมือของคนรุ่นปู่ตายายในบ้านโพห์กยังคงถูกเก็บรักษาไว้อย่างดีด้วยมีคุณค่าทางใจต่อผู้เป็นเจ้าของ แต่ประเพณีการทำของอาสาร้างลาไปจนเกือบหมด

ตั้งแต่ชาวนาหันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยในการทำนาแทนการใช้แรงงาน บรรดาเครื่องมือเครื่องมือแบบเดิมที่ฝ่ายชายเคยอาสาทำให้ก็ไม่จำเป็นอีกต่อไป

กระจาดหาบอาสาพร้อมกระโล่และไม้คาน

ตะกร้าเขี่ยนหมากอาสา

กระจาดกระเดียด

ตะกร้าหิ้วอาสา

ที่มาของภาพ: เเบญจา ลิขิตยั้งวรา

กระบุงอาสา

การปลูกเรือนหอ ในวันเดียว ในวันเช้ามีด ของวันแต่งงานจะมีพิธีทำขวัญเสา ต้องมีหมอขวัญทำน้ำมนต์ประพรมเสา พอเริ่มรุ่งอรุณจะทำพิธีตั้งเสาเอกและเสาเรียง จากนั้น ช่วงที่มากช่วยปลูกเรือนหอ จะช่วยกันปลูกให้เสร็จในวันนั้น สำหรับเสาเอก และเสาโทนั้น จะต้องให้คู่บ่าวสาวช่วยกันกลบหลุมในตอนเย็น

รูปภาพจาก <http://www.oknation.net/blog/nonglek/2009/04/18/entry-1>

การสะกดเรือน จะเริ่มพิธีก่อนการยกขันหมากเข้าบ้านฝ่ายหญิง ในช่วงเวลาที่ช่างกำลังมุงหลังคาเรือนหออยู่นั้น จะนำที่นอน ฟูก หมอนขึ้นเรือนทำพิธี สะกดเรือน โดยเจ้าแก่ทั้งฝ่ายชายและหญิง (ต้องเป็นผู้หญิงทั้งคู่) จะประพรมน้ำมนต์ ที่นอนแล้วขึ้นไปนอนหยอกเย้ากัน เป็นที่สนุกสนาน เมื่อทำพิธีสะกดเรือน

เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำเจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปแต่งงานกันที่เรือนหอ มีการทำพิธีรับไหว้ ให้ศีลให้พร มอบทรัพย์สินสมบัติข้าวของเงินทอง และบอกกล่าวให้ผู้ที่มีมาร่วมงานบ่าวสาวได้รับทราบอย่างเป็นทางการ

พิธีสวดเรือนหอหรือพิธีทำขวัญเรือนหอ ในตอนเย็น จะนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสวดเรือนหอหรือพิธีทำขวัญเรือนหอและชดน้ำให้คู่บ่าวสาว คืบวันแต่งงานเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต่างคนต่างอยู่ โดยเจ้าบ่าวจะนอนที่เรือนหอ ส่วนเจ้าสาวจะกลับไปอยู่ที่เรือนพ่อแม่ ก่อน ๓ วัน แล้วจึงทำพิธีส่งตัวรุ่งเช้าจะจัดพิธีทำบุญตักบาตร เมื่อครบกำหนดส่งตัว ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ฝ่ายละ ๕ - ๖ คนจะมาร่วมพิธีส่งตัวเจ้าสาวและทำการฝากฝังซึ่งกันและกันที่เรือนหอ

พิธีสู่ขอ ในตอนเช้ามีด ฝ่ายชายจะส่งเจ้าแม่ไปสู่ขออย่างเป็นทางการ ตามประเพณีอีกครั้งหนึ่ง เครื่องของที่ใช้ ชันขอ ใส่หมาก ๗ ลูก พลุ ๗ เรียง เรียงละ ๗ ใบ ผู้ที่ไปสู่ขอจะต้องเป็นผู้ที่แต่งงาน ถูกต้องตามประเพณีอยู่กินกันดีและต้องไปทั้งสองคน การไปสู่ขอนั้นจะต้องพูดแต่สิ่งดีๆ และสิ่งที่เป็นมงคล

ยกขันหมากเข้าบ้าน ในตอนเช้ามีด ฝ่ายชายจะส่งเจ้าแม่ไปสู่ขออย่างเป็นทางการ ตามประเพณีอีกครั้งหนึ่ง เครื่องของที่ใช้ ชันขอ ใส่หมาก ๗ ลูก พลุ ๗ เรียง เรียงละ ๗ ใบ ผู้ที่ไปสู่ขอจะต้องเป็นผู้ที่แต่งงานถูกต้องตามประเพณีอยู่กินกันดีและต้องไปทั้งสองคน การไปสู่ขอนั้นจะต้อง พูดแต่สิ่งดีๆ และสิ่งที่เป็นมงคล

3) การตาย งานศพ

งานตายเป็นงานบุญที่สำคัญอีกงานหนึ่ง ที่ทุกคนในชุมชนต้องไปช่วยเหลือไปร่วมฟังพระอภิธรรมและไปร่วมงานจาปนกิจศพเมื่อทราบว่า สมาชิกของครอบครัวใดถึงแก่กรรม ญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูง ผู้ที่รู้จักคุ้นเคย หรือไม่รู้จักก็ตาม จะพากันไปเยี่ยมและไปช่วยงานศพ โดยนำสิ่งของต่างๆ ไปช่วยงาน เช่น ข้าวสาร ผัก ปลา และเส้นหมี่ เป็นต้น สำหรับทำอาหารเลี้ยงพระ และผู้ไปช่วยงานนั้น ไม่กำหนดเจาะจงว่าเป็นอาหารอะไรแล้วแต่ความสะดวกของเจ้าภาพ

ในชุมชนโพหัก แต่เดิมเมื่อมีผู้ถึงแก่กรรม จะนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้านประมาณ ๓ วัน (ปัจจุบันอาจใช้จาปนสถานของวัด) ยกเว้นที่ถูกฆ่าตาย หรือประสบอุบัติเหตุ จะนำไปฝังหรือเผา เมื่อพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบลงแล้วเจ้าภาพจะเลี้ยงน้ำดื่ม หรือของว่างผู้มาร่วมบำเพ็ญกุศลในช่วงนี้จะมีการสวดพระมาลัย (พระมาลัยเป็นเรื่องราวที่บันทึกเกี่ยวกับการกระทำ ของมนุษย์และผลที่ได้รับ เช่น การทำความดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าทำความชั่วจะตกนรก เป็นต้น) สำหรับวัตถุประสงค์ของการสวดพระมาลัยมีดังนี้

๑. เป็นเพื่อนในงานศพ เพราะสมัยก่อนการคมนาคมไม่สะดวกการเดินทางลำบาก และมีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ผู้สูงอายุมักจะเล่าเรื่องผีดู ทำให้เกิดความกลัว แต่วัตถุประสงค์จริงๆ คือ การอยู่เป็น เพื่อนศพเพราะจะมีการสวดพระมาลัยกันจนสว่างจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน

๒. เป็นการสอนประชาชน ให้ประพฤติปฏิบัติเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

4) พิธีเกี่ยวกับข้าว

ในอดีตผู้คนในชุมชนโพหักส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก จึงมีประเพณี ความเชื่อ อีกทั้งได้สั่งสอนลูก หลานให้ยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับการทำนาให้ถูกต้องตามความเชื่อ เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เช่น

- ไม่สวมรองเท้าเข้าไปในลานนวดข้าว

- เวลาหุงข้าวจะไม่ใส่ไข่ไว้บนปากหม้อ
- ไม่เก็บข้าวเปลือกไว้ใต้ถุนบ้าน
- ไม่เหยียบย่ำข้าวสุกข้าวสาร เมื่อทำข้าวหกต้องเรียกขวัญข้าว ฯลฯ

การทำนาของชุมชนโพหัก ส่วนใหญ่จะทำนาหว่าน เริ่มตั้งแต่เดือนหก หาวันฤกษ์งามยามตีไปไถนาครั้งแรก เรียกว่า “ แรกนา ”

ถึงเดือนสิบเป็นวันสารทไทย ชาวนาจะนำขนมกระยาสารทไปทำบุญที่วัดตอนเช้าแล้วนำส่วนที่เหลือกันบาตรจากวัดไปทำการสาดน้ำ คือ การหว่านลงไปแปลงนาพร้อมกับน้ำ เฉลา ทำจากไม้ไผ่สานขัดคล้ายตาชะลอม ผูกกับกิ่งไม้ หรือ ลำไม้ไผ่ปักไว้ ถือว่าเป็นเครื่องรางของขลัง กระยาสารทถือว่าเป็นยาไปรักษาแม่โพสพ หรือต้นข้าว ไม้ให้เป็นโรค และ งอกงามดี

เมื่อข้าวในนากำลังตั้งท้องจะออกรวง จะมีพิธีรับขวัญข้าว หญิงชาวนาจะจัดกระจาดหาบสำหรับ ห่มกระโจมด้วยผ้าสไบสีขาว ภายในกระโจมมีบายศรีปากชาม ข้าวสุกปากหม้อ (ไข่ต้มเสียบยอดบายศรี) ขนมต้มขนมถั่ว ขนมงา กล้วยอ้อย มะพร้าว ถึงนาจุดธูปเทียนบูชา เรียก ขวัญแม่โพสพ กล่าวแต่คำพูดดี ๆ เป็นมงคล เชื้อเชิญแม่โพสพมารับประทานอาหารที่นำมาบูชา

เมื่อข้าวในนาสุกเหลืองอร่ามได้ที่แล้ว จะต้องทำพิธีแรกเกี่ยว เลือกวันที่เป็นมงคล เช่นเดียวกับวันแรกไถ วันแรกเกี่ยวเพียงเป็นสิริมงคล วันต่อมาจึงเป็นวันเกี่ยวจริง และมีการลงแขกมาช่วยกันเกี่ยว วันเกี่ยวจริงในนาจะมีการชักธงเพื่อให้แขกหรือ ผู้ที่ไปช่วยสังเกตเห็น ธงนี้ทำด้วยไม้ไผ่ทั้งลำต่อกัน ผูกตกแต่งด้วยผ้าแพรเยื่อไม้หลากสีสวยงาม ธงใครมีความสูงมากแสดงว่ามีแขกมาก เกี่ยวข้าวเสร็จต่อมามีการเตรียมลานนวดข้าว ปรับพื้นที่ให้เสมอกันหาหมอนมาน้ำมนต์พรมลาน แล้วทำพิธียกเสาเกียดตั้งกลางลานที่ยอดเสาธงผ้าขาวแดง ผ้ายันต์ จากนั้นจึงขนข้าวเข้าลาน เมื่อทำการนวดเสร็จแล้วจะนำข้าวเข้ายุ้ง มีพิธีแรกข้าวในยุ้ง หรือ เปิดยุ้ง เสร็จแล้วจึงนำข้าวเข้าไปเก็บ หรือนำออกจำหน่ายได้

ความเชื่อและศาสนาของชาวโพหัก

1) งานบวช

พ่อแม่ชาวโพหักที่มีลูกชายจะจัดจ้ออยู่กับการบวชของลูกชายเพราะเชื่อกันว่าอนิสงข์ของการบวชลูกชายจะทำให้พ่อแม่ไม่ตกรนรก เหตุผลของค่านิยมนี้ คือ การบวชเป็นวิธีเดียวที่จะ ได้รับการศึกษาอบรมมีความรับผิดชอบเป็นพลเมืองที่ดีต่อชุมชนและจะเป็นผู้นำของครอบครัวที่ดีต่อไป

คนโพหักในอดีต นิยมการบวชเรียนยิ่งบวชพระหลายพรรษา จะมีความเชื่อว่าเป็นคนพัฒนาแล้วมากยิ่งขึ้น เพราะการบวช คือ วิถีการศึกษาอบรมแสวงหาความรู้ และคุณธรรม การ บวชจึงเป็นการพัฒนาคนจากคนดิบ ให้กลายเป็นคนสุก พ่อแม่ที่ถูกผ่านการบวช และศึกษาอบรมจนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมย่อมได้รับอนิสงข์ของการบวชพระไปด้วย

2) พิธีแห่นางแมว

คนในชุมชนโพหักยังมีความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีการขอฝน ปีใดฝนไม่ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำก็จะมี การจัดพิธีแห่นางแมวขึ้น โดยจัดเป็นขบวน ประกอบด้วยแมวใส่ในกรง (ลอบหรือไซ) ไม้แกะสลักตกแต่งเป็นดอกไม้ตาปูขนาดต่างๆ กระบุงหาบ ๒ คู่ สำหรับใส่ของที่ได้รับบริจาคแล้ว แห่ไปรอบๆ หมู่บ้าน

บางกลุ่มอาจจัดพิธีกรรมพายเรือบก หรือทำบุญผะยงต์ คือการไปทำบุญกลางทุ่ง นิมนต์พระมาสวดมนต์บทคาถาปาช่อนขอฝน บางคนอาจประกอบพิธีกรรมปั้นเมฆ ผู้ทำพิธีไปที่หนองน้ำกลางทุ่งนา หยิบดินเหนียวปั้นเป็นรูปควิลิ่งคั้งชี้ฟ้าไว้เพื่อประขตประชันเทวดาฟ้าดินที่ฝนไม่ตกตามฤดูกาล

อีกพิธีหนึ่งที่นิยมกันได้แก่ การนำพระพุทธรูปออกมาตั้งกลางแจ้ง แล้วจุดธูปเทียนบอกกล่าวต่อพระพุทธรูปขอให้ช่วยให้ฝนตก พระพุทธรูปที่ใช้ประกอบพิธีกันเป็นประจำคือ หลวงพ่อดำ วัดสามัคคีธรรม (สามง่าม) ตำบลโพหัก ว่ากันว่าได้รับผลดีตามที่ขอ มีฝนตกได้น้ำกินน้ำใช้ ทำนากันเสมอมา

คติความเชื่อในการปลูกสร้างเรือน

การปลูกเรือนทั้งเรือนเครื่องผูกและเรือนเครื่องสับมีความเชื่อถือเรื่องโชคลางฤกษ์ยามมาแต่โบราณและยังคงเหลือสืบมาถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ในการสร้างบ้านเรือนจะมีการปรึกษาพระหรือโหรถึงฤกษ์ยามตามพิธีการต่าง ๆ คติความเชื่อสำหรับการสร้างบ้านเรือนที่ยังยึดถือกันคือ ให้ปลูกเรือนเดือน 6 พระพุทธเจ้าบังเกิด ดิ อยู่อาศัยแล้วได้ทรัพย์ เป็นต้น

ก่อนที่จะมีการปลูกบ้าน จะต้องทำพิธีขอที่เสียก่อน โดยการนำข้าวตอกดอกไม้ ถั่วเขียว ผัก และปลาใส่กระทงใบตองวางเรียงในกระบะที่ทำจากกาบกล้วย ไปให้หมอบทำพิธีด้วยการนำของในกระบะดังกล่าวไปโปรยบริเวณที่จะปลูกบ้าน รวมทั้งวางกระทงอาหารไว้ด้วย จากนั้นนำกระบะกาบกล้วยไปวางไว้ที่ทางสามแพร่งแล้วจึงลงมือปลูกเรือนได้ การปลูกบ้านหรือปลูกเรือนนี้คนไทยโบราณมีประเพณีอย่างหนึ่งซึ่งปัจจุบันเลิกไปแล้วรวมทั้งที่บ้านโพหักนี้ด้วยคือ ประเพณีการปลูกเรือนขอให้เสร็จในวันเดียว

คติความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม

คนที่บ้านโพหักก็ยังมีเชื่ออื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากความเชื่อทางพุทธศาสนา นั่นคือ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพ่อปู่

ศาลพ่อปู่หรือศาลตาปู่ เป็นเทวดารักษ์ประจำท้องถิ่นที่ชาวโพหักให้ความเคารพนับถือ จากคำบอกเล่าของชาวบ้านโพหักว่าพ่อปู่เป็นชาวบ้านโพหัก ตอนที่ยังมีชีวิตได้ออกศึกสงครามจนกระทั่งเสียขาไปข้างหนึ่งหลังจากที่ท่านเสียชีวิตไปแล้วด้วยความที่ท่านรักและผูกพันกับท้องถิ่นท่านจึงอยู่คอยดูแลลูกหลานและชุมชน

นอกจากนี้ยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ บางบ้านต้องจุดธูปไหว้ก่อนนอนทุกวัน เพื่อขอความคุ้มครองและขอให้มีความโชคดีในการทำมาหากิน

ในงานแต่งงานบ่าวสาวจะต้องไหว้ผีบรรพบุรุษด้วย การปูผ้าขาวสำหรับกราบ จุดธูปเท่าจำนวนคนตาย ถ้าแก่จะเป็นคนพูดนำ บ่าวสาวพูดเป็นทำนองบอกกล่าวให้ทราบถึงการแต่งงานและขอให้ช่วยคุ้มครองคู่บ่าวสาว

ประเพณีหลายอย่างของชาวไทยพื้นถิ่น มีลักษณะเดียวกับคนท้องที่จังหวัดในภาคกลางของไทย เช่น การละเล่นเพลงพื้นบ้าน อย่างเล่นเพลงฉ่อย รำโทน เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น

คนแต่ก่อนนั้นร้องเล่นเพลงพื้นบ้านกันได้ทั่ว เมื่อใครอ่อนแอก็สามารถประคองตอบโต้เป็นเพลงได้และไม่นิยมว่าจ้างไปแสดงเพราะถือว่าการละเล่นหรือการร้องเล่น ไม่ใช่งานมหรสพที่เป็นเหมือนการขับกล่อมหรือบรรเลง การจะยึดอาชีพ เป็นพ่อเพลงหรือแม่เพลงพื้นบ้านนั้นไม่ได้ แต่ก็ร้องเล่นในเรือยามน้ำหลากหรือเมื่อตอนเก็บเกี่ยวข้าวในนา

การละเล่น

การละเล่นของเด็กๆ ในอดีต เช่น การเล่นอีกาหวงไข่ ภูกินหาง ตีจับ หรือการละเล่นของคนหนุ่มสาว เช่น การโยนลูกช่วง การเล่นสบบ้า การเล่นมอญซ่อนผ้า การละเล่นเหล่านี้กำลัง ได้รับการฟื้นฟูจากหน่วยงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรีและชุมชนชาวโพหัก

1) การแข่งขันการขึ้นอ้อย

การละเล่นที่มีชื่อเสียง นิยมเล่นกันในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน เรียกว่า การแข่งขันการขึ้นอ้อย เริ่มด้วยการไปซื้ออ้อยจากชาวสวนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด ราชบุรี หรือจากอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากราคาถูก ได้อ้อยมาแล้วนำไปตั้งฟิงไว้ที่ราวสวนหนึ่ง อีกส่วนเก็บไว้เล่นต่อ การแข่งขันมี 3 ประเภท ได้แก่ การชั่งอ้อย การ ฟินอ้อยปากขามและการยึนให้ฟิน จะมีกรรมการคอยตัดสินว่าฟินขาดกี่ลำ หักกี่ลำ ใครฟินขาดมากถือว่าชนะ ผู้แพ้จะต้องจ่ายค่าอ้อยทั้งหมด

2) การแข่งเรือของชาวโพหัก

เนื่องจากสภาพพื้นที่ของชุมชนโพหักเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่วมถึง ในเทศกาลออกพรรษา เป็นช่วงที่มีน้ำเต็มหนองคลองบึง และเป็นช่วงที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพ กำลังรอคอยที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการทำนา จึงเป็นช่วงที่มีเวลาว่างและน้ำในคลองเต็มตลิ่ง หนุ่มๆ ชาวโพหักจึงได้ใช้เวลาว่างในการฝึกซ้อมการพายเรือเพื่อเข้าแข่งขันใน

ในตอนเช้าของวันทอดกฐินเรือทุกลำที่จะเข้าแข่งขันจะทำพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือ โดยการตักแต่งเรือให้สวยงามผูกผ้าแพรเยื่อ ไม้หลากสี มีการจัดบายศรีปากขาม ข้าวปากหม้อ ไข่ขวัญ กล้วยน้ำหวานสุก มะพร้าวอ่อน ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ดอกไม้ธูปเทียน แป้งหอม น้ำมันหอม และประทัดเป็นต้น

จากนั้น หนุ่มๆ จะช่วยกันตักแต่งเรือให้สวยงาม สำหรับให้สาวๆ พายในการชักเรือพระและเรือองค์กฐิน สำหรับสถานที่ในการ แข่งขันเรื่อนั้น จะใช้บริเวณคลองโพหัก ปัจจุบันการแข่งขันเรือยาวนอกจากจะมีเรือยาวของชาวโพหักแล้วยังจะมีเรือที่มาจากอำเภอและจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมแข่งขันมากมาย

รูปภาพจาก <https://www.google.co.th/search?q=การแข่งเรือของชาวโพหัก>

3) การแข่งวัวลาน

เดิมจะจัดให้มีการแข่งขันวัวลานขึ้นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวในลานนวดข้าวเพื่อความสนุกสนานและคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการนวดข้าวชาวโพหักนิยมทำลานนวดข้าวที่มีขนาดใหญ่โดยมีความกว้างตั้งแต่สิบลวาถึงหนึ่งแสน จนมีคำกล่าวว่าจะดูลานใหญ่ต้องไปโพหัก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะชาวโพหักนิยม นำฟ่อนข้าวมารวมไว้ในลานนวดข้าวแล้วทำการนวดข้าวในคราวเดียวกัน ดังนั้นการทำลานนวดข้าวจึงต้องทำให้มีขนาดใหญ่มาก มีการเชิญชวนเพื่อนบ้านเพื่อนฝูงและญาติมิตรมาร่วมด้วย ผู้ที่มาร่วมจะนำวัวมาด้วยคนละหนึ่งหรือสองตัว ก่อนนวดข้าวมีการเรียงฟ่อนข้าวที่เรียกว่า ตกข้าว และตัดมัดข้าวที่เรียกว่า “ตัดกระเน็ด” จากนั้นจะนำวัวมาผูกเป็นพวงยาวเพื่อนวดข้าว ถ้าแขกที่มาช่วยนำวัวมามาก ก็อาจมีวัวพวงนวดข้าวหลายๆ พวง (4-5 พวง) แล้วจึงเริ่มนวดข้าว หลังจากที่ได้นวดข้าวไปจนเมล็ดข้าวหลุดจากรวงที่เรียกว่า รุหัวฟ่อน ไปหลายๆ หนแล้ว จะมีการเล่นแข่งวัวลาน คือ การแข่งฝีเท้าวัว ว่าวัวของใครจะวิ่งเร็วกว่ากัน สำหรับวัวตัวที่ชนะจะได้รับผ้าสีผูกเป็นรางวัล ตลอดระยะเวลาในการนวดข้าว เจ้าของลานจะต้องจัดหาอาหารไว้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

ในปัจจุบัน การแข่งวัวลานเป็นกีฬาพื้นบ้านที่นิยมจัดให้มีการแข่งขันในโอกาสต่างๆ วัวลาน เป็นลานกีฬาแข่งวัวเพราะเหตุว่าอำเภอบางแพ่งทำนากันอย่างมาก วัวลานที่นี้จึงกว้างใหญ่และคึกคัก มีการแข่งวัวเนื่อง ๆ ตลอดทั้งปีจะเล่นกันตั้งแต่ค่อนดึกไปยันสว่างค่าตัววัวแข่งแพงราวกับทองคำเพราะมีการพนันขันต่อกันด้วย ยกเว้นหน้าฝนช่วงที่มีฝนตกชุกแข่งวัวไม่ได้ แต่เดิมวัวมีไว้ใช้นวดข้าวเท่านั้น ต่อมาจึงนำมาใช้ในการแข่งขัน อดว่าวัวของใครเก่งกว่ากันกีฬาแข่งวัวนั้นจะใช้วัวพันธุ์ตัวผู้

การแข่งขันเริ่มจากการปักไม้ขนาดใหญ่เท่าเสาไฟฟ้าอย่างแข็งแรงกลางลานวัว จากนั้นนำวัวแข่งที่เรียกว่า "วัวติด" ผูกที่ปลายเชือกริมลานด้านนอก และขีดเสาด้านใน ระหว่างริมลานกับขีดเสานั้นจะมี "วัวยืน" ไม่ต่ำกว่า 10 - 20 ตัว ผูกเชือกมนิลาเส้นใหญ่เหนียวเรียงเป็นคาน เรียกทั้งแถวว่า "วัวคาน" จากนั้นทั้งแถวเรียงหน้ากระดานจะวิ่งรอบเสา วัวติดหรือวัวคู่แข่งจะผลัดกันอยู่ด้านนอกและด้านในที่ละ 3 รอบ ขณะกันที่เวลาเฉลี่ยในการเข้าเส้นชัย ใครทำเวลาได้น้อยกว่าเป็นผู้ชนะไป และการชนะนี้ออกคือสามารถทำให้คู่ต่อสู้ที่อยู่กันคนละริมลัมถูกลูกักได้ ปัจจุบันจะเลี้ยงวัวแข่งกันที่นี้ แล้วส่งไปแข่งขันที่วัวลานอื่น ๆ

รูปภาพจาก <https://www.facebook.com/BigPhoHak/photos/>